

دانشگاه سمنان

دانشکده علوم انسانی

گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه:

جهت دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی

عنوان:

«بررسی موسیقی شعر در اشعار نادر نادرپور»

استاد راهنما:

دکتر داوود محمدی

استاد مشاور:

دکتر ناصر رحیمی

پژوهشگر:

سمیه سروش نژاد

مهرماه ۱۳۹۳

اظہار نامہ دانشجو:

اینجانب سمیہ سروش نژاد دانشجوی دورہ ی کارشناسی ارشد رشته ی زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ی علوم انسانی دانشگاه سمنان گواهی می‌نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان‌نامه توسط اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می‌باشد و در مواردی که از کار دیگر محققان استفاده شده، به مرجع مورد استفاده اشاره گردیده است. به علاوه گواهی می‌نمایم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری در هیچ‌جا ارائه نشده است و در تدوین متن پایان‌نامه چارچوب (فرمت) مصوب دانشگاه را به طور کامل رعایت کرده‌ام.

امضاء دانشجو: سمیہ سروش نژاد

تاریخ

کلیه حقوق مترتب بر نتایج این پایان نامه متعلق به دانشگاه سمنان است و بدون اجازه‌ی کتبی دانشگاه سمنان به شخص ثالث قابل واگذاری نیست، همچنین استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

تقدیم به: اسطوره‌های عشق پدر و مادر عزیزم، این دو وجود ارزشمند که وجود آن‌ها قشنگ‌ترین بهانه برای بودنم هستند. باشد که شکرانه قطره‌ای از دریای بیکران محبت‌هایشان را به‌جا آورده باشم.

سپاسگزاری:

سپاس خدای یکتا را که هرچه هست از اوست.

سپاس او را که بی‌نام و یادش نه می‌توان آغاز کرد و نه می‌توان به پایان برد.

ستایش خداوندی راست که حمد را بهای نعمت‌ها و پناهگاهی در برابر بلاها، و وسیله‌ی رسیدن به

نعمت‌ها و بهشت جاویدان، و موجب افزایش احسان و کرمش قرار داد.

سپاس خداوندی راست که علم را به معرفت زیور داد و این‌گونه انسان را اشرف‌مخلوقات قرار داد.

به مصداق کلام شریف «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بر خود فرض می‌دانم تا از زحمات و

راهنمایی‌ها و ارشادات استاد ارجمند و فاضلم آقای دکتر داوود محمدی به عنوان راهنما که مرا در این

راه هدایت و مساعدت نمود و نیز دکتر رحیمی به عنوان مشاورم که مرا در جهت انجام صحیح این

پایان‌نامه مدد رساند صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

سپاس بیکران بر جناب استاد طباطبایی و استاد حسن‌زاده میرعلی که با دقت نظر خویش داوری این

پایان‌نامه را بر عهده گرفتند و خام‌اندیشی‌های مرا تحمل کردند.

با آرزوی موفقیت برای شما

چکیده:

پژوهش حاضر با عنوان «بررسی موسیقی شعر در اشعار نادر نادرپور» و با هدف شناخت و معرفی جنبه‌های موسیقایی شعر نادر نادرپور تدوین شده است. روش این پژوهش از نظر ماهیت، توصیفی - تحلیلی و از نظر هدف نظری است و مطالب آن از طریق مطالعات کتابخانه‌ای فراهم شده است.

مهم‌ترین جنبه‌های موسیقایی اشعار نادرپور در انواع موسیقی: بیرونی، کناری، درونی و معنوی مورد بررسی قرار گرفته است؛ در مجموعه‌های شعری این شاعر معاصر نموده‌های فراوان موسیقایی وجود دارد که مخاطب را در فهم محتوای فکری و ادبی‌اش کمک می‌کند.

در این پژوهش هریک از انواع موسیقی از مجموعه‌های شعری نادرپور همراه با شواهد آن در فصل چهارم آمده است؛ برجسته‌ترین و پربسامدترین اوزان شعری مشخص گردیده است. در مبحث موسیقی درونی و معنوی به آرایه‌های لفظی و معنوی توجه شده است. بسامد نسبتاً بالای تشبیه در اشعار این شاعر بیانگر توجه او به این عنصر زیبایی سخن بوده و نشان می‌دهد که نادرپور از این ابزاهای بیانی تا چه حد بهره برده است.

کلید واژه: موسیقی شعر، نادر نادرپور، وزن، ردیف و قافیه، موسیقی لفظی و معنوی

فهرست مطالب

شماره	عنوان	صفحه
۱	فصل اول: کلیات تحقیق	
۲	۱-۱- مقدمه	
۳	۲-۱- عنوان تحقیق	
۴	۳-۱- موضوع تحقیق	
۴	۴-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق	
۶	۵-۱- پرسش‌های تحقیق	
۶	۶-۱- فرضیه‌های تحقیق	
۷	۷-۱- پیشینه تحقیق	
۷	۸-۱- اهداف تحقیق	
۷	۹-۱- روش تحقیق	
۷	۱۰-۱- ابزار تحقیق	
۸	۱۱-۱- روش نمونه‌گیری	

فصل دوم مفاهیم

بخش اول: موسیقی شعر

- ۱۰-۱-۲- رستاخیز کلمات ۱۰
- ۱۲-۱-۲- فرمالیست‌ها و رویکرد آن‌ها به موسیقی شعر ۱۲
- ۱۳-۱-۲- تعریف شعر ۱۳
- ۱۳-۱-۲- موسیقی در شعر پارسی ۱۳
- ۱۴-۱-۲- موسیقی شعر ۱۴
- ۱۶-۱-۲- تقسیم‌بندی موسیقی شعر ۱۶
- ۱۶-۱-۲- انواع موسیقی شعر ۱۶
- ۱۷-۱-۲- موسیقی بیرونی ۱۷
- ۱۸-۱-۲-۱-۱- عروض ۱۸
- ۱۸-۱-۲-۱-۲- بحر ۱۸
- ۱۸-۱-۲-۱-۳- وزن ۱۸
- ۲۰-۱-۲-۱-۴- اوزان شفاف و کدر ۲۰
- ۲۰-۱-۲-۱-۵- اوزان خیزابی و اوزان جویباری ۲۰
- ۲۱-۱-۲-۱-۷- موسیقی کناری ۲۱
- ۲۱-۱-۲-۱-۸- تعاریف قافیه ۲۱

۲۲-۱-۷-۲-۲- نقض‌های قافیه در ساختار شعر ۲۲

۲۲-۱-۷-۲-۳- تأثیر موسیقایی قافیه ۲۲

۲۲-۱-۷-۲-۴- موسیقی قافیه، نخستین جلوه‌های موسیقی در شعر اقوام ابتدائی ۲۲

۲۳-۱-۷-۲-۵- ردیف ۲۳

۲۴-۱-۷-۲-۶- دلایل توجه ایرانیان و عدم توجه اعراب به ردیف ۲۴

۲۴-۱-۷-۲-۷- تفاوت قافیه و ردیف در شعر سنتی و نیمایی ۲۴

۲۵-۱-۷-۳- موسیقی درونی ۲۵

۲۶-۱-۷-۴- موسیقی معنوی ۲۶

بخش دوم: پیوند شعر و موسیقی

۲۷-۱-۲-۱- پیوند عاطفه و موسیقی ۲۷

۲۷-۲-۲- پیوند شعر و موسیقی ۲۷

فصل سوم: حدیث نادرپور

بخش اول: زندگی‌نامه

۳۱-۱-۱- تولد و زادگاه شاعر ۳۱

۳۱-۲-۱- تحصیلات دانشگاهی و سمت‌ها ۳۱

۳۲-۱-۳- اطلاق اصطلاح "شعر امروز" به جای "شعر نو" ۳۲

۳۲..... ۴-۱-۳ مکتب سخن

۳۳..... ۵-۱-۳ حافظ لسان الغیب، نادرپور بینا

بخش دوم: آثار نادرپور

۳۷..... ۱-۲-۳ معرفی اجمالی مجموعه شعرها

۳۹..... ۲-۲-۳ چشم‌ها و دست‌ها

۴۰..... ۳-۲-۳ دختر جام

۴۱..... ۴-۲-۳ شعر انگور

۴۲..... ۵-۲-۳ سرمه‌ی خورشید

۴۴..... ۶-۲-۳ گیاه و سنگ نه، آتش

۴۴..... ۷-۲-۳ از آسمان تا ریسمان

۴۴..... ۸-۲-۳ شام بازپسین

۴۵..... ۹-۲-۳ صبح دروغین

۴۵..... ۱۰-۲-۳ خون و خاکستر

۴۶..... ۱۱-۲-۳ زمین و زمان

۴۶..... ۱۲-۲-۳ جایگاه نادرپور طبق تقسیم‌بندی شعر و شاعران معاصر

۴۸..... ۱۳-۲-۳- شعر و شاعری در اشعار نادرپور

۵۰..... ۱۴-۲-۳- شیوه‌ی شعری نادرپور

۵۱..... ۱۵-۲-۳- نادرپور و شاخه‌ی اعتدالی

۵۲..... ۱۶-۲-۳- تصویر در شعر نادرپور

بخش سوم: نادرپور شاعر رمانتیک

۵۶..... ۱-۳-۳- رمانتیک

۵۷..... ۲-۳-۳- جلوه‌های محتوا و زیرساخت رمانتیسیسم در اشعار نادرپور

۵۷..... ۱-۲-۳- بازگشت به طبیعت

۵۷..... ۱-۱-۲-۳-۳- نقد مظاهر مدرنیسم

۵۷..... ۲-۱-۲-۳-۳- بازگشت به زمان کودکی

۵۹..... ۳-۱-۲-۳-۳- روستاستایی

۵۹..... ۴-۱-۲-۳-۳- طبیعت‌ستایی

۶۰..... ۲-۲-۳-۳- عاشقانه

۶۲..... ۳-۲-۳-۳- صبغ‌ی فردگرایانه

۶۳..... ۴-۲-۳-۳- اساطیر

۶۴..... ۵-۲-۳-۳- کشف و شهود

۶۵..... مرگ ۳-۲-۳-۳

۶۶..... نوستالژی در مکتب ادبی رمانتیک ۳-۳-۳

۶۶..... نادرپور و نوستالژی وطن ۴-۳-۳

فصل چهارم: موسیقی شعر نادرپور

بخش اول: تناسب و توازن موسیقایی در اشعار نادرپور:

۶۸..... تناسب و توازن موسیقایی در اشعار نادرپور ۱-۱-۴

۷۰..... اشعار کلاسیک و نو نادرپور ۲-۱-۴

بخش دوم: موسیقی بیرونی

۷۲..... موسیقی بیرونی ۱-۲-۴

۷۲..... جایگاه وزن در اشعار نادرپور ۲-۲-۴

۸۵..... بحرهای اشعار کلاسیک ۳-۲-۴

۸۵..... بحر رجز ۱-۳-۲-۴

۸۶..... بحر رمل ۲-۳-۲-۴

۸۷..... بحر متدارک ۳-۳-۲-۴

۸۷..... بحر متقارب ۴-۳-۲-۴

- ۸۹.....بحر مضارع.....۵-۳-۲-۴
- ۹۱.....بحر مجتث.....۶-۳-۲-۴
- ۹۴.....بحر مقتضب.....۷-۳-۲-۴
- ۹۴.....بحر منسرح.....۸-۳-۲-۴
- ۹۵.....بحر هزج.....۹-۳-۲-۴
- ۹۸.....بحرهای اشعار نو.....۴-۲-۴
- ۹۸.....بحر رجز.....۱-۴-۲-۴
- ۹۹.....بحر رمل.....۲-۴-۲-۴
- ۹۹.....بحر متقارب.....۳-۴-۲-۴
- ۱۰۰.....بحر مجتث.....۴-۴-۲-۴
- ۱۰۰.....بحر مضارع.....۵-۴-۲-۴
- ۱۰۱.....بحر منسرح.....۶-۴-۲-۴
- ۱۰۱.....بحر هزج.....۷-۴-۲-۴
- ۱۰۳.....جویباری بودن اشعار نادرپور.....۵-۲-۴

بخش سوّم: موسیقی کناری (ردیف و قافیه)

- ۱۰۴.....موسیقی کناری.....۱-۳-۴

- ۱۰۴..... ۲-۳-۴ قافیه
- ۱۰۵..... ۳-۳-۴ قدرت قافیه در تبدیل اندیشه به فولاد
- ۱۰۵..... ۴-۳-۴ قافیه یادگاری از تکرار دعاهای باستانی
- ۱۰۵..... ۵-۳-۴ کاربرد قافیه در اشعار نادرپور
- ۱۰۶..... ۶-۳-۴ حروف قافیه در اشعار نادرپور
- ۱۰۷..... ۱-۶-۳-۴ حرف روی
- ۱۰۹..... ۲-۶-۳-۴ حرف تأسیس و حرف دخیل
- ۱۱۰..... ۳-۶-۳-۴ حرف ردف
- ۱۱۱..... ۴-۶-۳-۴ حرف قید
- ۱۱۱..... ۵-۶-۳-۴ وصل، خروج، مزید و نایره
- ۱۱۳..... ۷-۳-۴ قافیه متجانس
- ۱۱۴..... ۸-۳-۴ ردیف
- ۱۱۴..... ۹-۳-۴ نقش ردیف در تکمیل غنی‌سازی قافیه
- ۱۱۵..... ۱۰-۳-۴ ردیف آغازین

بخش چهارم: موسیقی درونی (بدیع لفظی)

- ۱۱۸..... ۱-۴-۴ موسیقی درونی

- ۱۱۸..... ۲-۴-۴ تکرار
- ۱۱۹..... ۱-۲-۴-۴ تکرار واک یا واج آرایبی
- ۱۲۲..... ۲-۲-۴-۴ تکرار واژه
- ۱۲۴..... ۳-۲-۴-۴ تکریر
- ۱۲۴..... ۴-۲-۴-۴ تکرار عبارت یا جمله
- ۱۲۷..... ۳-۴-۴ جناس
- ۱۲۸..... ۱-۳-۴-۴ جناس ناقص یا محرف (جناس اختلاف مصوّت کوتاه)
- ۱۲۸..... ۲-۳-۴-۴ جناس تام
- ۱۲۸..... ۳-۳-۴-۴ جناس زاید
- ۱۲۹..... ۱-۳-۳-۴-۴ جناس مطرف یا مزید
- ۱۲۹..... ۲-۳-۳-۴-۴ جناس مذیل
- ۱۳۰..... ۴-۳-۴-۴ جناس مضارع
- ۱۳۱..... ۵-۳-۴-۴ جناس خط یا تصحیف
- ۱۳۲..... ۶-۳-۴-۴ جناس اشتقاق یا اقتضاب
- ۱۳۴..... ۷-۳-۴-۴ جناس مرکّب
- ۱۳۴..... ۸-۳-۴-۴ جناس قلب یا مقلوب

بخش پنجم: موسیقی معنوی

- ۱-۵-۴ موسیقی معنوی ۱۳۶
- ۲-۵-۴ استخدام ۱۳۶
- ۳-۵-۴ استعاره ۱۳۷
- ۴-۵-۴ استعاره مکنیه از نوع تشخیص ۱۳۹
- ۵-۵-۴ اغراق ۱۴۳
- ۶-۵-۴ ایهام ۱۴۴
- ۷-۵-۴ تضاد ۱۴۶
- ۸-۵-۴ بدل بلاغی ۱۴۸
- ۹-۵-۴ پارادوکس ۱۵۰
- ۱۰-۵-۴ تشبیه ۱۵۱
- ۱۱-۵-۴ تشبیه فشرده یا بلیغ اضافی ۱۵۱
- ۱۲-۵-۴ تشبیه گسترده ۱۵۲
- ۱۳-۵-۴ تشبیه محسوس به محسوس ۱۵۳
- ۱۴-۵-۴ محسوس به معقول ۱۵۵
- ۱۵-۵-۴ معقول به معقول ۱۵۵

- ۱۵۶..... ۱۶-۵-۴- معقول به محسوس
- ۱۵۸..... ۱۷-۵-۴- مفرد به مفرد
- ۱۵۹..... ۱۸-۵-۴- مفرد به مقید
- ۱۶۱..... ۱۹-۵-۴- مفرد به مرکب
- ۱۶۲..... ۲۰-۵-۴- مقید به مقید
- ۱۶۳..... ۲۱-۵-۴- مقید به مفرد
- ۱۶۴..... ۲۲-۵-۴- مقید به مرکب
- ۱۶۴..... ۲۳-۵-۴- مرکب به مرکب
- ۱۶۵..... ۲۴-۵-۴- مرکب به مفرد
- ۱۶۶..... ۲۵-۵-۴- مرکب به مقید
- ۱۶۷..... ۲۶-۵-۴- تشبیه خیالی در شعر نادر نادرپور
- ۱۶۸..... ۲۷-۵-۴- تلمیح
- ۱۸۰..... ۲۸-۵-۴- تنسیق الصفات
- ۱۸۱..... ۲۹-۵-۴- حسن تعلیل
- ۱۸۲..... ۳۰-۵-۴- لف و نشر
- ۱۸۳..... ۳۱-۵-۴- کنایه

۴-۵-۳۲- مراعات نظیر ۱۸۶

فصل پنجم: انجام سخن

نتیجه گیری ۱۸۸

منابع و مأخذ ۱۹۸

فهرست جدول‌های فصل چهار

۶۷.....	جدول شماره ۱-۱-۴.....
۸۰.....	جدول شماره ۱-۲-۴.....
۸۱.....	جدول شماره ۲-۲-۴.....
۹۷.....	جدول شماره ۳-۲-۴.....
۹۸.....	جدول شماره ۴-۲-۴.....
۱۰۹.....	جدول شماره ۱-۳-۴.....
۱۴۹.....	جدول شماره ۱-۵-۴.....
۱۵۸.....	جدول شماره ۲-۵-۴.....

فهرست نمودارها

- ۱-۱-۴- نمودار ۱ (بسامد اشعار کلاسیک و نو در اشعار نادرپور)..... ۱۹۲
- ۱-۲-۴- نمودار ۲ (بسامد بحرها در اشعار کلاسیک)..... ۱۹۳
- ۱-۲-۴- نمودار ۳ (بسامد بحرها در اشعار نو)..... ۱۹۴
- ۱-۳-۴- نمودار ۴ (بسامد انواع ردیف در مجموعه اشعار نادرپور)..... ۱۹۵
- ۱-۵-۴- نمودار ۵ (بسامد تشبیهات از لحاظ حسی و عقلی بودن در ده درصد از اشعار نادرپور)..... ۱۹۶
- ۱-۵-۴- نمودار ۶ (بسامد تشبیهات از لحاظ مفرد، مقید و مرکب بودن در ده درصد از اشعار نادرپور)..... ۱۹۷